

การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการพัฒนาชุมชนบ้านหนองบ่อ

ตำบลโคกทราย อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง*

AN APPLICATION OF THE FOUR BRAHMAVIHARA PRINCIPLE TO DEVELOPMENT

BAN NONG BO COMMUNITY, KHOK SAI SUBDISTRICT,

PA BON DISTRICT, PHATTHALUNG PROVINCE

วรกานต์ สุ่มมาตย์*, พระครูวิจิตรศีลาจาร ชาตวณฺโณ (กิตติโกพะ), พระครูโฆสิตวัณณานุกูล อนูวตฺถโน (ปานประดิษฐ์),
พระครูประสุตโพธิคุณ อนาลโย (สุวรรณรงค์), พระครูวาทีธรรมวิทักษ์ ฐิตญาโณ (บุรินทร์พัทธก)

Worakarn Soommart*, Phrakru Wijitsilajarn Chatawunno (Kitikora), Phrakru Kositwattananukul Anuwutthano (Panpradit),

Phrakru Prasutphothikun Analayo (Suwunnarong), Phrakru Wateethammawipat Thitayano (Burintharphithuk)

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Master of Buddhism Program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: worakarn080808@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน บ้านหนองบ่อ ตำบลโคกทราย อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง 2) ศึกษาหลักพรหมวิหาร 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และ 3) ประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการพัฒนาชุมชนบ้านหนองบ่อ ตำบลโคกทราย อำเภอ ป่าบอน จังหวัดพัทลุง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยสำรวจและเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ ประมวลความ สรุปผล และนำเสนอในรูปแบบการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาชุมชน คือ การเปลี่ยนแปลงชุมชนให้ดีขึ้นหรือเจริญขึ้น เพื่อสร้างความเจริญก้าวหน้าทั้งประชาชนและชุมชน สร้างองค์ความรู้ คู่คุณธรรม และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมเพื่อความก้าวหน้าและพัฒนาต่อไป 2) พรหมวิหาร 4 เป็นหมวดธรรมที่เป็นเครื่องอยู่ของผู้ใหญ่ออย่างประเสริฐ เป็นหลักธรรมประจำใจ และเป็นหลักธรรมสำหรับทุก ๆ คน 4 ประการ คือ เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาจะให้เขาเป็นสุข กรุณา ความสงสาร คิดจะช่วยให้เขาพ้นทุกข์ มุทิตา ความพลอยยินดี เมื่อผู้อื่นได้ดี อุเบกขา ความวางเฉย ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง 3) การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการพัฒนาชุมชนบ้านหนองบ่อ ตำบลโคกทราย อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุงเพื่อ แก้ปัญหาด้าน เศรษฐกิจ แก้ปัญหาความขัดแย้ง และแก้ปัญหาคาชาความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ พบว่า การให้ด้วยเมตตาไม่หวังผลตอบแทน การเสียสละเพื่อให้เขาพ้นทุกข์ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ด้วยความจริงใจ และการดำรงรักษาไว้ ซึ่งธรรม อุเบกขา นอกจากจะช่วยให้เกิดความสุขในด้านร่างกายและจิตใจแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมในการพัฒนาชุมชนให้ เป็นชุมชนที่เข้มแข็งและอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขในชุมชน

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้, หลักพรหมวิหาร 4, การพัฒนาชุมชน

* Received August 11, 2024; Revised September 11, 2024; Accepted September 19, 2024

Abstract

The objectives of this research paper are to 1) Study the concept of community development, 2) Study the 4 principles of Brahma Vihara as they appear in the Theravada Buddhist scriptures, and 3) Apply the 4 principles of Brahmavihara in the development of Ban Nong Bo community, Khok Sai sub-district, Pa Bon district, Phatthalung province. As a qualitative research. The researcher surveyed and collected data by in-depth interviews. Synthesize the results and present them in the form of descriptive narratives. The results of the study showed that: 1) Community development is the change of the community for the better or more prosperous. To create progress for both the people and the community. 2) Creating knowledge, morality, and responsibility to the public for further progress and development. Brahmavihara 4 is the category of Dharma that is the dwelling of adults in a noble way, it is the principle of the heart, and it is the principle for all people: Compassion affection, wishing for them to be happy, Loving-kindness, compassion, thinking to help them get rid of suffering, sympathetic joy and equanimity. When others are good, indifferent. 3) The application of the 4 principles of Brahmavihara in the development of Ban Nong Bo community, Khok Sai sub-district, Pa Bon district, Phatthalung province to problems of economic, conflicts and solving the problem of lack of generosity. Giving with kindness does not expect anything in return. Sacrifice to free him from suffering. Generosity with sincerity and the maintenance of the Dharma. In addition to helping to bring happiness in physical and mental aspects, it also promotes the development of the community into a strong community and peaceful coexistence in the community.

Keywords: Application, Brahmavihara 4, Community Development

บทนำ

ในสถานการณ์ปัจจุบันนี้สังคมโลกได้มีการเปลี่ยนแปลงขึ้นทุก ๆ องค์การต้องเผชิญกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับโลก ระดับประเทศ ระดับภูมิภาค ระดับชุมชน และระดับบุคคล ทั้งในด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ค่านิยม เทคโนโลยีและอื่น ๆ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลให้การดำเนินชีวิตของประชาชนในยุคปัจจุบันเป็นไปอย่างยากลำบาก ทั้งในระดับองค์กรทุก ๆ องค์การ ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน และในทุกระดับ โดยเฉพาะสถาบันทางครอบครัวที่มีความจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาวิเคราะห์ตนเอง ทั้งในจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรคปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้เห็นความสำคัญ ในการที่จะต้องเปลี่ยนแปลงหรือปรับเปลี่ยนตนเอง เพื่อที่จะตระหนักอย่างแท้จริงว่า หากเราไม่เปลี่ยนแปลงตนเอง ในขณะที่สภาพแวดล้อมและสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเราได้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา หรือเพียงแค่คิดว่าตนยิ่งใหญ่และเชื่อว่าจะสามารถอยู่ได้ในสังคมโลกใบนี้โดยไม่ต้องมีการเปลี่ยนแปลง อาจจะนำเราไปสู่ความล้มเหลวด้วยเพียงเพราะการที่เราหมั่นหลงในอำนาจหัวโขน จนบางครั้งจะเห็นได้จากปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมากมายภายในสังคมชุมชน เช่น ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคล อันเนื่องมาจากความคิดเห็นที่แตกต่างกันมีการรับรู้ที่แตกต่างกันมีค่านิยมที่แตกต่างกัน และผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกัน นอกจากนั้นยังพบว่า มีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มอีกด้วย เช่น กลุ่มผู้นำชุมชนมีความขัดแย้งกับประชาชนชาวบ้าน หรือแม้แต่ในกลุ่มเพื่อนบ้านต่างกลุ่มและคนในครอบครัวเองมีการแบ่งพรรคแบ่งพวกจนเกิดปัญหาการทะเลาะวิวาท ปัญหาการทุจริต ปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นทั้งในสังคมชุมชนและระดับประเทศชาติ รวมถึงการเอาผิดเอาเปรียบจากผู้ที่ย่อยโอกาสกว่า ซึ่งผู้มีอำนาจหรือผู้นำใช้อำนาจไปในทางที่ไม่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมหรือแม้แต่การที่ประชาชนไม่ได้รับโอกาสหรือถูกปิดกั้นโอกาสจากผู้มีอำนาจรวมไปถึงการถูกละเลยมองข้ามจากครอบครัว

และชุมชน ความขัดแย้งเหล่านี้หากเกิดขึ้นในชุมชน ย่อมทำให้ส่งผลกระทบอย่างยิ่งกับการเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชน ที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนและประเทศชาติต่อไป

ดังนั้น เพื่อให้ประชาชนในชุมชนสามารถบริหารจัดการตนเองและชุมชนให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ “พรหมวิหาร 4” หมายถึง หลักธรรมสำหรับการดำรงตนของผู้ผู้นำ ซึ่งโบราณเปรียบผู้นำดุจพรหม คือ บุคคลผู้ยิ่งใหญ่และมีอำนาจ (กิตติทัศน์ ผกาทอง, 2551) ธรรมอันเป็นเครื่องอยู่อย่างพรหม เป็นหลักธรรมผู้ปกครองอันประเสริฐ และเป็นหลักธรรมสำหรับทุก ๆ คน ซึ่งหลักพรหมวิหารธรรม (ดนัย ไชโยธธา, 2544) ได้แก่ 1) เมตตา คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข 2) กรุณา คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ 3) มุทิตา คือ ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี 4. อุเบกขา คือ การรู้จักวางเฉยดังข้อมูลที่ปรากฏในพระสูตรตันตปิฎกหลายแห่ง เช่น มฆเทวสูตร เป็นพระสูตรหนึ่งในคัมภีร์หลักของศาสนาพุทธ มีเนื้อหากล่าวถึงบุคคลที่ชื่อ มฆเทวะ ซึ่งเป็นกษัตริย์ที่มีคุณธรรมและมีศรัทธาในศาสนา (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นต้น มาประยุกต์เป็นหลักในการพัฒนาชุมชน และช่วยแก้ไขปัญหาดัง ๆ ที่เกิดในชุมชน ผู้นำชุมชนหรือหัวหน้าครอบครัวนั้นว่ามีบทบาทที่สำคัญในการปกครองทั้งในระดับครอบครัวหรือท้องถิ่น เพื่อแนะนำแนวทางให้ประชาชนได้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และมีความสุข ซึ่งการพัฒนาสถาบันครอบครัวและชุมชนนั้นถือได้ว่าเป็นมีความสำคัญอย่างมากในปัจจุบัน เพราะชุมชนเป็นจุดชี้วัดว่า ประชาชนในประเทศมีความเป็นอยู่อย่างไร มีความเจริญก้าวหน้าเพียงใด เพราะชุมชนถือว่าเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ ซึ่งกระบวนการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงชุมชน ด้วยการกระทำความร่วมมือกันระหว่างประชาชนและหน่วยงานรัฐหรือเอกชน เพื่อให้ชุมชนเป็นหน่วยสร้างความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศชาติได้อย่างมั่นคงด้วยการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นนั้นเอง เมื่อได้พัฒนาชุมชนแล้วประชาชนในชุมชนจะมีความรู้มีสุขภาพอนามัยความเป็นอยู่ที่ดีและนำความมั่นคงมาสู่ชุมชน ประเทศชาติ (ณรงค์ ศรีสวัสดิ, 2542) ชุมชนบ้านหนองบ่อ ตำบลโคกทราย อำเภอบำบอน จังหวัดพัทลุง เป็นชุมชนที่มีประชาชนส่วนใหญ่จะนับถือพระพุทธศาสนา แนวคิดที่ถูกนำเสนอหรือหยิบยกขึ้นมาพูดกันมาก ก็คือ การนำ “ธรรมะ” หรือ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างบรรยากาศในการอยู่ร่วมกันในชุมชนและการทำงานที่เกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่ตามบทบาทของแต่ละบุคคลที่อยู่ภายในชุมชน ตามวิถีชีวิตของผู้นับถือพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาชุมชน คือ เป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างมีแบบแผนและไปทิศทางที่ดีกว่าเดิม (พัฒน์ บุญยรัตนพันธ์, 2517) แต่จะเห็นได้ว่า ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจในหลักธรรมรวมถึงการแบ่งพรรคแบ่งพวกซึ่งตัวผู้นำชุมชนเองก็ยังมีอาการเอาเปรียบประชาชนในชุมชน และนั่นจึงเป็นการสร้างบรรทัดฐานให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ซึ่งเป็นการสร้างปัญหาในอนาคตข้างหน้ากับการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในชุมชน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการพัฒนาชุมชนบ้านหนองบ่อ ตำบลโคกทราย อำเภอบำบอน จังหวัดพัทลุง” โดยการนำหลักพุทธธรรม พรหมวิหาร 4 นำไปใช้ได้จริงกับทุกเรื่องในชีวิต ไม่ใช่เฉพาะกับเรื่องการทำงาน สามารถใช้หลักการนี้ในการดำเนินชีวิตได้เช่นกัน หากต่างฝ่ายต่างอยู่ร่วมกันด้วยความเมตตาปรารถนาดีต่อกัน ชุมชนและสังคมของเราจะเป็นสถานที่ที่อบอุ่นด้วยความสามัคคีปรองดองและอยู่ร่วมกันในชุมชนบ้านหนองบ่อ ตำบลโคกทราย อำเภอบำบอน จังหวัดพัทลุง อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนบ้านหนองบ่อ ตำบลโคกทราย อำเภอบำบอน จังหวัดพัทลุง
2. เพื่อศึกษาหลักพรหมวิหาร 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการพัฒนาชุมชนบ้านหนองบ่อ ตำบลโคกทราย อำเภอบำบอน จังหวัดพัทลุง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การศึกษาข้อมูลเชิงเอกสารมีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลจากเอกสาร ชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539
2. ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้
3. ศึกษาข้อมูลภาคสนาม จะใช้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลสำคัญในชุมชนที่ต้องการสัมภาษณ์/ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 20 รูป/คน

ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

1. รวบรวมข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ แหล่งข้อมูลทุติยภูมิและจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลสำคัญในชุมชน
2. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ศึกษามาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้
3. สรุป อภิปรายผล และแสดงข้อเสนอแนะ
4. จัดทำเป็นเล่มวิทยานิพนธ์ที่สมบูรณ์

ผลการวิจัย

1. การพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ หลาย ๆ ด้าน ที่มีการกระทำให้เกิดความก้าวหน้าและความมั่นคง การทำให้ดีขึ้น เจริญก้าวหน้าขึ้นโดยไม่หยุดนิ่งไปสู่สภาพที่น่าพอใจอย่างมีระบบ ทั้งด้านเศรษฐกิจสังคมการเมือง วัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนท้องถิ่น เป็นต้น การดำเนินการที่จะพัฒนาต้องใช้วิธีการที่ถูกต้องและเหมาะสม และได้รับการยอมรับของส่วนรวมในสังคม ชุมชน ประเทศชาติ ชุมชน คือ กลุ่มคนที่มาอยู่รวมกันในเขตบริเวณเดียวกันที่แน่นอน เป็นองค์กรทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีอาณาเขตครอบคลุมท้องถิ่นหนึ่ง มีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การอยู่รวมกันอย่างง่าย ๆ ที่คนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกันมีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ ร่วมกันในการกระทำรวมถึงติดต่อสื่อสารกัน และเพื่อประโยชน์สุขร่วมกันของประชาชนในชุมชนซึ่ง การพัฒนาชุมชน เป็นการเปลี่ยนแปลงชุมชนให้ดีขึ้นหรือให้เจริญขึ้นเป็นกระบวนการที่จะต้องทำต่อเนื่องกันอย่างมีระบบด้วยการกระทำร่วมกันระหว่างประชาชน และหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน เพื่อให้หมู่บ้านเป็นหน่วยสร้างความเจริญก้าวหน้า ทั้งด้านวัตถุ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา เพื่อสร้างองค์ความรู้ คุณธรรม มีเหตุผล และมีความรับผิดชอบส่วนรวมเพื่อความก้าวหน้าและพัฒนาต่อไป แต่ในปัจจุบันชุมชนบ้านหนองบ่อ ตำบลโคกทราย อำเภอบ้านนา จังหวัดพิจิตร กำลังประสบปัญหาการขาดความเข้าใจซึ่งกันและกันรวมถึงสภาวะเอาตัวรอดโดยที่ต่างคนต่างแสดง เห็นแก่ตัวออกมา ขาดจิตสาธารณะ และนำมาซึ่งปัญหาต่าง ๆ พอจะสรุปได้ 3 ประการ คือ 1) ปัญหาด้านเศรษฐกิจ 2) ปัญหาความขัดแย้ง 3) ปัญหาการขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

2. พรหมวิหาร 4 เป็นหมวดธรรมในทางพระพุทธศาสนา ที่น่าสนใจและนำมาถ่ายทอด หลักพรหมวิหาร 4 หมายถึง ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของผู้ใหญ่ ธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ ธรรมอันเป็นเครื่องอยู่ของพรหมเครื่องอยู่อย่างพรหม และทำให้เป็นพรหมเสมอด้วยพรหม และหลักธรรมนี้เป็นธรรมสำหรับ ทุก ๆ คน ประกอบด้วย 4 ประการ คือ เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาจะให้เขาเป็นสุข กรุณา ความสงสาร คิดจะช่วย ให้เขาพ้นทุกข์ มุติตา ความพลอยยินดี เมื่อผู้อื่นได้ดี อุเบกขา ความวางเฉย ไม่ดีใจไม่เสียใจ ไม่เอนเอียงด้วยรักและ ชัง พรหมวิหารธรรมทั้ง 4 ประการ มีลักษณะ คือ การแสดงออกทางจิตใจ เน้นการสร้างสรรคประโยชน์แก่ผู้อื่น ความไม่เบียดเบียนเป็นบรรทัดฐาน ความชื่นชม ไม่ริษยา ในความสำเร็จของผู้อื่น ทั้งจะต้องเป็นผู้มีน้ำใจให้กับ

ผู้ร่วมงานโดยไม่หวังสิ่งใด ความวางเฉย มีลักษณะความเป็นกลาง ปราศจากอคติ ซึ่งลักษณะเหล่านี้ล้วนเป็นทางในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมจนนำไปสู่ความสงบสุข ผู้มีหลักพรหมวิหาร 4 ประการ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ย่อมได้รับอานิสงส์ คือ หลับเป็นสุข ตื่นเป็นสุข ไม่ฝันร้าย เป็นที่รักของมนุษย์ทั้งหลาย เป็นที่รักของอมนุษย์ทั้งหลาย เทวดาย่อมรักษา ไฟ ยาพิษ ศัสตราไม่วุ่นเกิน จิตได้สมาธิเร็ว สีสหน้าผ่องใส ไม่หลงทำกาลกิริยาเมื่อยังไม่บรรลุล่วง ย่อมเข้าถึงพรหมโลกชั้นสูง เป็นต้น

3. การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการพัฒนาชุมชนบ้านหนองบ่อ ตำบลโคกทราย อำเภอบ้านนา จังหวัดพิจิตร เพื่อแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาความขัดแย้งและปัญหาการขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ พรหมวิหาร 4 คือ การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจในชุมชน โดยเน้นการพึ่งพิงอิงอาศัยกัน โดยการใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลโดยตรงถึงปัญหาในชุมชน เนื่องจากรายได้ไม่พอกับรายจ่าย ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ไม่คิดทำมาหากิน หนี้สิน ความยากจน การใช้หลักพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เพื่อการพัฒนาชุมชนบ้านหนองบ่อ ตำบลโคกทราย อำเภอบ้านนา จังหวัดพิจิตร ให้ถูกต้อง ถูกวิธี มีเมตตา ปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบ และเอาใจใส่ต่อหน้าที่การงาน เรียนรู้ถึงความต้องการอุปนิสัยของกันและกัน ในชุมชนให้เป็นคนมีเมตตา กรุณา มีน้ำใจไว้คอยติดต่อกันสร้างเนื้อสร้างตัวเพื่อลดปัญหาทางเศรษฐกิจสร้างความสุขความเจริญภายในชุมชนจนเกิดความมั่นคง พรหมวิหาร 4 สามารถนำมาแก้ปัญหาความขัดแย้งได้ เพราะถ้าทุกคนมีพรหมวิหารธรรมในการพูดจาเตือนด้วยความรักความเมตตา อยากให้เขาพ้นทุกข์ ไม่มีความโลภ ความโกรธ ความหลง ในการใช้ชีวิตรู้จักแก้ปัญหา รับฟังเหตุผลที่ผู้อื่นได้ชี้แนะในสิ่งที่ตนเองและผู้อื่นในสังคมชุมชน กระทำผิดพลาดลงไป คิดหาทางแก้ไขไม่รังเกียจมีความพลอยยินดีเมื่อผู้ทำผิดรู้สำนึกกลับมาเปลี่ยนแปลงการกระทำในทางที่ดี เห็นผู้อื่นอยู่ดีมีสุข ก็แถมชื่นเบิกบานใจด้วย เห็นเขาประสบความสำเร็จเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ก็พลอยยินดีบันเทิงใจ พร้อมทั้งจะส่งเสริมสนับสนุนไม่กีดกันริษยา หลักการคิดเชิงบวก คิดประสงค์ที่ดีต่อกัน เรียนรู้ที่จะเปลี่ยนปัญหาให้เป็นปัญญา เปลี่ยนอุปสรรคเป็นอุปกรณ์ การจะดำเนินชีวิตให้ถูกต้องหรือรู้จักดำเนินชีวิตต้องรู้จักคิดหรือคิดเป็นจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่ง หากเราสามารถมองโลกในแง่ดี คิดดี ในสถานะที่มีสังคมชุมชนเช่นนี้ได้ จะทำให้ชีวิตเรดีขึ้นได้อย่างแน่นอน เมื่อบุคคลนำหลักพรหมวิหารธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาการขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เช่น การให้ด้วยเมตตาไม่หวังผลตอบแทน การเสียสละเพื่อให้เขาพ้นทุกข์ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ด้วยความจริงใจ การแบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ การให้คำแนะนำด้วยคำพูดหรือสิ่งของให้เพื่อขจัดกิเลส จุดประสงค์เน้นที่การแสดงอัธยาศัยไมตรีมากกว่าความมากหรือน้อยของวัตถุที่ให้ความเมตตา เพราะฉะนั้นคนยากจนหรือคนที่มีวัตถุสิ่งของเล็กน้อยก็สามารถแบ่งปันให้ทานผู้อื่นได้ตามอัธยาศัยของตน ข้อนี้นี้จะช่วยให้ไม่เป็นคนละโมภ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่อิจฉาริษยา มีความจริงใจต่อกัน คิดอยากจะช่วยให้คนในชุมชนพ้นทุกข์ ช่วยนำพาให้ชุมชนที่อยู่อาศัยนั้นเกิดการเติมเต็มในส่วนที่ขาด ปิดจุดบกพร่องของชุมชน และเป็นการเสริมสร้างในการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็งและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการพัฒนาชุมชนบ้านหนองบ่อ ตำบลโคกทราย อำเภอบ้านนา จังหวัดพิจิตร” โดยผู้วิจัยนำมาอภิปรายได้ ดังนี้ การพัฒนาชุมชนบ้านหนองบ่อ ตำบลโคกทราย อำเภอบ้านนา จังหวัดพิจิตร เป็นชุมชนที่ยังมีปัญหามากมายที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น ปัญหาอันเกิดจากการทำมาหากินไปเพียงพอต่อการยังชีพ ก่อให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้งกันในชุมชน ความเห็นแก่ตัวจากผู้นำบางกลุ่มบางพวกจนมีผลกระทบต่อการอยู่ร่วมกันในชุมชน เป็นเหตุให้แสดงออกถึงกิริยาและวาจาที่ไม่เคารพซึ่งกันและกัน ไม่ปฏิบัติตามกฎกติกาของชุมชน ต่างคนต่างอยู่ขาดการเอื้อเฟื้อ ขาดการเสียสละ ขาดน้ำใจต่อกันแม้ในหมู่ญาติพี่น้องจิตอาสาของคนขาดหายไป จนส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันในชุมชน ซึ่งกำลังเป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบัน ส่งผลให้ชุมชน

อ่อนแอไปด้วยอีกทั้งยังมีการศึกษาของพระอดิศักดิ์ สารโท (เดือนสนธิเยะ) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร 4 โรงเรียนประถมศึกษา อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า 1) ความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร 4 โรงเรียนประถมศึกษา อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ของผู้บริหารและครูผู้สอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน ด้านการวางแผนกำลังบุคคล ส่วนด้านการพัฒนาบุคลากรและด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ เดียวกันและด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การบำรุงรักษาบุคลากรตามลำดับ 2) การเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร 4 โรงเรียนประถมศึกษา อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีเพศ อายุระดับการศึกษา ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน ขนาดโรงเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร 4 แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 3) ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร 4 โรงเรียนประถมศึกษา อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ ผู้บริหารควรเผยแพร่ผลการปฏิบัติงาน ที่เกี่ยวข้องของบุคลากรให้ปฏิบัติอย่างทั่วถึง ควรพิจารณาจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงานด้วยความเที่ยงธรรมต่อหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้อง เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการวางแผนงานบริหารบุคลากร ปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้ร่วมงานในการพัฒนาบุคลากรเพื่อผลการทำงานที่มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริงของการพัฒนาบุคลากร และควรวางแผนบุคลากรด้วยความเป็นธรรมต่อทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในการปฏิบัติงานทุก ๆ ด้าน (พระอดิศักดิ์สารโท (เดือนสนธิเยะ), 2557)

หลักพรหมวิหาร คือ หลักธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ เป็นธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักและกำกับความประพฤติให้เป็นไปโดยชอบถูกต้องตามทำนองคลองธรรมจึงจะชื่อว่า ดำเนินชีวิตหมดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายโดยชอบ (แก้ว ชิตตะขบ, 2548) ด้วยเมตตา กรุณา มุทิตา และรักษารัศมีไว้ด้วยอุเบกขา อีกทั้งยังมีการศึกษาของพระครูวิวัฒน์ธรรมานุกุล (ออด ธมฺมปาโล) ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูที่มีต่อผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของโรงเรียนประถมศึกษา เขตสายไหม สังกัดกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านเมตตา ผู้บริหารควรมีการบริหารงานด้วยความซื่อสัตย์โปร่งใส ตรวจสอบได้และสร้างความพึงพอใจแก่บุคลากรและผู้อุปถัมภ์ทางการศึกษา 2) ด้านกรุณา ผู้บริหารควรมีความกล้าตัดสินใจในการปรับปรุงการบริหารงานให้เกิด การเปลี่ยนแปลง สู่สภาพที่พึงปรารถนาในอนาคตร่วมกัน และควรมีการวางแผนการบริหารงานในอนาคตได้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ 3) ด้านมุทิตา ผู้บริหารควรมีความเอาใจใส่เกี่ยวกับ ปัญหาและมีความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และควรบริหารงานบุคลากรให้ได้รับ ความเป็นธรรมจากการปฏิบัติงานอย่างเท่าเทียมกัน 4) ด้านอุเบกขา ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการบริหารการวางแผนด้วยความเที่ยงธรรมปราศจากอคติและควรมีความเสมอภาคในการบริหารงาน (พระครูวิวัฒน์ธรรมานุกุล (ออด ธมฺมปาโล), 2559) นอกจากนี้การศึกษาของ พระกิตติราช จารุณโณ (เนตรแสงสี) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาการบริหารโรงเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตหนองแขม สังกัดกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นการบริหารโรงเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตหนองแขม สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม และรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตหนองแขม สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ครูที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็น โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนครูที่มีอายุระดับการศึกษาตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน ต่างกัน มีความคิดเห็น โดยรวมไม่แตกต่างกัน สำหรับข้อเสนอแนะต่อการบริหารโรงเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตหนองแขม สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า

ด้านเมตตาผู้บริหารควรมีเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเคารพในสิทธิและศักดิ์ศรีและสร้างความพึงพอใจแก่บุคลากรและผู้รับบริการ ทางการศึกษา ด้านกรุณา ผู้บริหารควรมีความกล้าตัดสินใจในการปรับปรุงการบริหารงานให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ด้านมุทิตา ผู้บริหารควรมีความเอาใจใส่เกี่ยวกับปัญหาและมีความกระตือรือร้นในการ และด้านอุเบกขา ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการบริหารการวางแผนด้วยความเที่ยงธรรมปราศจากอคติและควรมีความเสมอภาคในการบริหารงาน (พระกิตติราช จารุณโณ (เนตรแสงสี), 2559)

การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการพัฒนาชุมชนบ้านหนองบ่อ ตำบลโคกทราย อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง ปัญหาด้านเศรษฐกิจ, ปัญหาความขัดแย้งและ แก้ปัญหาการขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ส่งผลโดยตรงถึงปัญหาในชุมชน การนำหลักพรหมวิหารธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ดังกล่าวไม่เพียงแก้ปัญหาได้ตรงจุดแต่ยังเป็นการส่งเสริมให้ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้อยู่ร่วมกันและส่งผลต่อให้ชุมชนได้รับการพัฒนาต่อไป ตามที่การศึกษาของ พระคำพูน ขนติปัญโญ (สิทธิชัย) ได้วิจัยเรื่อง “การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ในการบริหารบุคลากรโรงเรียนประถมศึกษา เขตธนบุรีกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ผลการ วิเคราะห์ข้อมูลของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับมีความคิดเห็นการใช้หลักธรรม พรหมวิหาร 4 ภาพรวม 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก และรายชื่อ ทุกข้อ อยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับ คือ ด้านเมตตา รองลงมา คือ ด้านมุทิตา ด้านกรุณา และอุเบกขาตามลำดับ สำหรับแนวทางการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 การใช้หลักธรรมพรหมวิหารของผู้บริหาร ด้านเมตตา ผู้บริหารควรสร้างความสามัคคีในการบริหาร บุคลากรในการทำงานด้านกรุณา ผู้บริหารควรให้คำปรึกษาการทำงานแก่บุคลากรด้วยอัธยาศัยไมตรีที่ดีมีน้ำใจต่อทุกท่านด้วยความจริงใจเสมอ ด้านมุทิตา ผู้บริหารควนส่งเสริมให้บุคลากรได้รับ ความก้าวหน้าในตำแหน่งที่สูงขึ้นอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน และอุเบกขา ผู้บริหารควนวางตัว เป็นกลางให้เป็นธรรมแก่บุคลากรทุกคนเท่าเทียมกันในการทำงาน (พระคำพูน ขนติปัญโญ (สิทธิชัย), 2558)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาชุมชน คือ การเปลี่ยนแปลงชุมชนให้ดีขึ้นหรือให้เจริญขึ้นเป็นกระบวนการที่จะต้องทำอย่างมีระบบด้วยการกระทำร่วมกัน เพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทั้งประชาชนและชุมชน สร้างองค์ความรู้ คุณธรรม มีเหตุผล และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมเพื่อความก้าวหน้าซึ่งหลักพรหมวิหาร 4 เป็นหมวดธรรมที่เป็นเครื่องอยู่ของผู้ใหญ่และเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐสำหรับทุก ๆ คน ประกอบด้วย 4 ประการ คือ เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาจะให้เขาเป็นสุข กรุณา ความสงสาร คิดจะช่วยให้เขาพ้นทุกข์ มุทิตา ความพลอยยินดี เมื่อผู้อื่นได้ดี อุเบกขา ความวางเฉย ไม่ดีใจไม่เสียใจ ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง ซึ่งนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนบ้านหนองบ่อ ตำบลโคกทราย อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง นั้นเพื่อแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ความขัดแย้ง และการขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ พบว่า การให้ด้วยเมตตาไม่หวังผลตอบแทน การเสียสละเพื่อให้เขาพ้นทุกข์ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ด้วยความจริงใจ และการดำรงรักษาไว้ซึ่งธรรมอุเบกขา รู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีเมตตาต่อกัน ช่วยในสิ่งที่ควรช่วยทำในสิ่งที่ควรทำ ไม่นิ่งเฉย โดยให้ความสำคัญกับทุกคนในชุมชน นอกจากจะช่วยให้เกิดความสุขในด้านร่างกายและจิตใจแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมในการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็งและอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ดังนี้ 1) ควรมีการส่งเสริมจากภาครัฐอย่างจริงจัง เพื่อการพัฒนาส่งเสริมศักยภาพของประชาชนในชุมชนที่ยังขาดโอกาสและสร้างแหล่งเรียนรู้ควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา 2) ควรพัฒนาส่งเสริมการนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปประยุกต์ใช้อย่างเป็นระบบทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ และ 3) ควรสนับสนุน ส่งเสริมการวิจัยกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีการนำคำสอนทางพระพุทธศาสนามาต่อยอด และจัดดำเนินการสำหรับ ครอบครัวชุมชนเพื่อแก้ปัญหาการเกิดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในชุมชน นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป 1) ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม ในการพัฒนาชุมชน โดยประยุกต์ใช้หลักธรรมอื่น ๆ เช่น หลักไตรสิกขา หลักอริยสัจ 4 เป็นต้น

ในชุมชนบ้านหนองบ่อ ตำบลโคกทราย อำเภอบ้านบึง จังหวัดพัทลุง 2) ควรศึกษาผลที่เกิดจากการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 มาพัฒนาการอยู่ร่วมกันในระดับต่าง ๆ เช่น ระดับครอบครัว ชุมชน และสังคมต่าง ๆ ในยุคปัจจุบัน และ 3) ควรศึกษาการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการส่งเสริมพัฒนาเยาวชนพัฒนาในชุมชนบ้านหนองบ่อ ตำบลโคกทราย อำเภอบ้านบึง จังหวัดพัทลุง

เอกสารอ้างอิง

- กิตติทัศน์ ผกาทอง. (2551). ภาวะผู้นำตามแนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- แก้ว ชิตตะขบ. (2548). รวมวิชาธรรมศึกษาชั้นตรี ตามหลักสูตรของสนามหลวงแผนกธรรม พ.ศ. 2546. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ณรงค์ ศรีสวัสดิ. (2542). สังคมวิทยาชนบท. กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ดนัย ไชยโยธา. (2544). พจนานุกรมพุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเอส พรินต์เฮาส์.
- พระกิตติราช จารุณโณ (เนตรแสงสี). (2559). “การศึกษาการบริหารโรงเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตหนองแขม สังกัดกรุงเทพมหานคร”. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูวิวัฒน์ธรรมานุกุล ธมมปาโล (อ้อด). (2559). “ความคิดเห็นของครูที่มีต่อผู้บริหารสถานศึกษาตาม หลักพรหมวิหาร 4 ของโรงเรียนประถมศึกษา เขตสายไหม สังกัดกรุงเทพมหานคร”. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระคำพูน ขนติปัญญา (สิทธิชัย). (2558). “การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ในการบริหารบุคลากรโรงเรียน ประถมศึกษา เขตธนบุรีกรุงเทพมหานคร”. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอดิศักดิ์สารโท (เตือนสันเทียะ). (2557). “การบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร 4 โรงเรียน ประถมศึกษา อำเภอบ้านบึง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พัฒน์ บุญรัตน์พันธ์. (2517). การสร้างพลังชุมชนโดยขบวนการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.